

tvarino sami urediti in jo v sklad dovesti z drugimi vednostimi, katerih so se že naučili. Ves šolski pouk jim mnogotero koristi, ker uporabljajo prejete nauke notranje in vnanje. Samoteženje takih otrok je v natančnem razmerju z njihovo duševno nadarjenostjo. Zato vidimo, da je pri njih nagib k pojavu tem večji, čim večja je njih duševna vzmožnost. Temu se ni čuditi, ker ima človeški duh to težnjo, da hoče svoje sile uporabljati navzven. Karkoli je Stvarnik položil človeku v dušo, vse si išče izhoda, da tako povečuje v svojih dobrih pojavih veliko prednost človeško pred drugimi bitji. Take otroke je težavno prav vzgojevati. Eni težé po neprestanem opraviilu, tega pa jim ni lahko dati v zadostni meri. Vrhu tega je jako težko, samočustvo vedno tako voditi, da ustreza vsem npravstvenim idejam. Tako samočustvo se kaj rado izprevrže v častiljubje, katero je le tedaj na pravem mestu, ako služi samodelavnosti. Razen najboljših učencev je treba od srednjih ločiti nenadarjene ali slabo nadarjene učence. Tudi tacih se ne manjka, in le-ti morejo najbolj ovirati uspešno poučevanje. To so duševno ubogi, malosrčni, potrpežljivi učenci, ki ne težé po nikaki samodelavnosti. Krog njihovih misli je ozek, a še v tem krogu se ne morejo povsem samohótno gibati. Take je sicer najlažje voditi, toda to vodstvo jim je bolj v nadlego, nego v okrepo. Misli so jim mračne, in ne morejo jih pripenjati na določene nove misli. Česar so se naučili, to zmedejo ali ne obdržé trdno in trajno. Ker ne pojmiyo natanko, zato so tudi njih odgovori površni ali nedostatni; priučenega pa kar ne morejo uporabiti kot vodilo svojemu nadaljnemu ravnanju. Nekaterim tacih učencev se počasno snujejo misli, zato ne morejo gladko in urno misliti. Večkrat si poskušajo pomagati s tem, da iščejo sredstev in zbirajo različne posamezne znake, da bi si iz njih ustvarili celoto. Pa če si tudi domislijo raznih pomagal, to ne koristi mnogo njihovemu pojmovanju, ker so taki domisleki navadno neurejeni in brez pravega okusa.

Ako skuša učitelj slabim glavam pomoči z vmesnimi vprašanji, zbegajo se in spravijo v zadrego, iz katere se mislijo rešiti z izgovorom, da ne vedó ali ne razumijo vprašanja.

Semkaj gredó tudi taki učenci, ki imajo sicer malo misli, toda mnogokrat se jim vender le posreči reprodukcija, akoravno ne v širjem krogu. Marsikateri učenec se silno trudi, da bi se naučil učne tvarine. Ako se mu to posreči, zgodilo se je mehanično, in tako učenje nima niti prave npravstvene vrednosti, niti se ne more koristno uporabljati kot sredstvo umstveni obrazovanosti. Kar si zapomnijo z veliko muko, to je večkrat napačno in škoduje njihovemu razsodku. Ko uvidijo, da so njih sodi krivi in da se z razodevanjem svojih misli smešijo pred součenci, upade jim sprva srce in postanejo bojzljivi. Pozneje se privadijo tudi takemu stanju in postanejo svojeglavni ali trmasti. Pri takem otroku je potem marsikatero prigovarjanje brezuspešno; mogoče jih je sicer voditi, toda temu vodstvu se uklanjajo z največjo nejevoljo. Učitelju je treba s takimi otroci zeló previdno postopati, da se zlo ne povekša. Opazovati se mora njih duševno stanje, da se prepriča, katera duševna stran je še pristopna njihovemu vplivu. Marsikdaj je takovo stanje izvor napačne vzgoje in napačnega pouka v njih prvi mladosti in to več ali manj pod vplivom individualnosti. Včasih pa so te napake nastale iz individualnosti same. Take napake se navadno menjajo s starostjo in postanejo večje ali manjše; zato je treba nanje primerno pozornim biti.

Enakopravnost v šoli.

Toliko in toliko se dandanašnji govóri in piše o enakopravnosti in le o enakopravnosti — jezikovni, národni. Da bi se tudi mi lotili metati enakopravni bob v steno,

ne mislim. Ume se užé tako in tako samo ob sebi: učitelj bodi národen. Kako čudno, nenaravno bi tudi bilo, ako bi človek ne spoštoval lastnega gnezda, lastne sklede. Torej: „Dolžan ni samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan“. V tem smislu národen bodi učitelj slovenski.

Ni treba, da bi se ljudskih šol učitelj boril v učilnici za jezikovno ravnopravnost, barem pri nas so — Bogu hvala — take razmere, da ni treba tega. Ali dostikrat se mora učitelj boriti v učilnici in zunaj nje za neko drugo enakopravnost, to je, za enakopravnost bogatih in ubogih roditeljev dece do zakonov šolskega reda in discipline. Res, da spada imenovana ravnopravnost mej prva osnovna pravila didaktike, vendar smelo trdim, da se malo koje pravilo tako težko v prakso uvaja — osobito na deželi — kot baš to.

Dovel me je do tega prav čuden dogodek, ne čuden radi svoje originalne resnice, temveč čuden se mi je dozdeval radi tega, ker si v prvih časih svoje male prakse nisem nikdar domišljjal, da je to sploh mogoče. Ali kaj ni vse mogoče na širnem svetu?

Šel sem svoje dni k prijatelju, znancu, tovarišu. Govorila sva o šolskih stvarih in razmerah ondotnega kraja. Pravil mi je zaupljivo in s krvavečim srcem oni dogodek, ki ga tû blagovoljnim čitateljem in čitateljicam objavljam od besede do besede:

„Bilo je tretji dan“, pravi prijatelj, „kar sem nastopil učiteljsko mesto in službo v vasi B . . . Kraj ti je znan, prebivalci tudi; le to ti moram še opomniti, da je v vasi kapital dokaj neenako razdeljen. To pa veš, da tudi pri nas na Notranjskem rad rožljá z desetnicami, kdor je le ima? Deca takih roditeljev mora biti, da kako, tudi odlikana. Bog ne daj, da bi kakega otroka v šoli kaznjeval. Z vso prijaznostjo so s teboj roditelji pri konci. Ali jaz, revež, podkovan sè samimi novimi cveki suhe teorije, mislil sem, da je vse, povsod in vedno tako gladko, kakor na papirji. Zadel sem kmalu v pravcato sršenje gnezdo. Nekega dne rečem v šoli, videč da se učenec J. igra še po drugem opominu: Stoj! — Pomisli, kar vse je strmelo. Vsa šola gledala je osuplo zdaj njega, zdaj mene. Drugi dan sem učinil isto z neko deklico tudi z omenjenih krogov z ravno takim, če ne še večim vtisom. Prijaznost omenjenih roditeljev manjšalo se je do mene od dne do dne. In ko so bili nekoji one dece, ki se je zmatrala v šoli (seveda le po roditeljih, sama ne) za nekov „majorum gentium“ celo po šoli pridržani v učilnici, tedaj sem pa čutil, da se usipljejo na me vse mogoče nevihte liki oni pot, ko „vse moči narave se tepó, da majó zemljo in nebó“. Kar v hipu izgubil sem vso naklonjenost. Ali da bi bilo še pri tem ostalo — —“.

Za jedno spomnila sva se s prijateljem besed nekedanega nama učitelja v pedagogiki mnogo zaslužnega gosp. viteza Revelante-ja, ki nam je dejal: „Meine Herren, die Armen, die muss der Lehrer noch mehr lieben“.

Kako prav si mislil, blagi starček! Vedel si, da premaguje povsod po svetu — mamon, krivični mamon. Zato si pa rekel to. Ako bi učitelj prav hotel biti vsem pravičen sodnik, ne more, ker se nagiblje vedno raje k mamonu. Da bode pa vendar enaka pravica vsem, rekel si: „Ubožce morate še bolj ljubiti“.

Enakopravnost v šoli je zavest učiteljeva in vkupna zavest učencev njegovih, da so discipline zakoni za vse enaki in kazni za prelomljenje za vse ista. Ta zavest je na polji vzgoje ona redka cvetica, ki kaže otroku, da so po Božji podobi ustvarjene stvari vsi ljudje. Kakor so ljudje pred Bogom vsi enaki, tako mora biti i vsak posamičen človek, bodi imovit ali ubog, gledé nasledkov radi pregrešenja zoper postave enak. Ali da ne bodo ti principi samo na papirji, mora učitelj vsak pregrešek, naj bo pri učencu bogatih ali ubogih starišev, obravnavati enakomerno, tako, da učenci vidijo, da so pred postavo vsi enaki.

To je pa tudi edini naravni način, po katerem bi se morali ravnati.

Ni pa ta pot najlažja pri poučevanju in vzgoji. Učitelj zadene na ogromne neprilike in sicer z onim elementom, ki bi moral biti njemu desna roka — naime roditelji. Ti v takih slučajih še najraje podirajo potem to, kar je učitelj sezidal v potu svojega obraza, ker jim radi omenjene zadeve ni po volji.

Kake nastopke ima na to takov pouk in vzgoja, ni si jih mogoče v prvi mah niti misliti vseh in takovih, kakeršni so v istini. Taki otroci nočejo slušati učitelja, poprime se jih bolezen, ki žuga baš dandanašnji podreti marsikatere pedagogiške osnovne resnice in to je arenitentnost. Dalje taki otroci ne poslušajo učiteljevega pouka, ker so jih doma roditelji tako nagovorili.

In za življenje, kaki so posledki neravnopravnosti v šoli? Pomisli samo, dragi čitatelj, propad, silno brezdno, ki zijá mej: vsi smo ljudje — in — jaz sem ta in ta, od tukaj in tukaj, tak in tak. Katera vrsta je koristnejša človeški družbi, katera pa misli samo na lastni „ego“ in „ego sum . . .“, to je razvidno. V taki deci razvija se in bují preveč samoljubje in častiželjnost. Teh čutov pa, kakor znano, ni treba buditi, temveč samo oprezno čuvati, da ne zdvijata.

Nikar naj kdo ne misli, da bi z gojenjem stroge enakopravnosti vzgajali kake socialiste, nihiliste, anarhiste itd., kakor slóve vsa ona sodrga; ne, nikakor ne. Človek, ki se je od mladih nog naučil spoštovati postavo, spoštoval jo bode i pozneje. Ali kdor se je užé za mladih dni učil povzdigovati se nad druge, repenčil se bode tudi v poznejih letih.

Le v očeh učiteljevih in discipline zakonih so učenci vsi enaki in tudi morajo biti. S tem se gojí sočutje do bližnjega, spoštovanje do viših stanov in oblasti in čislanje zakona kot onega pomočka, s kojim se obdržuje vesoljni red in mir.

Učitelj pridobí s tem v šoli: ljubezen in zaupanje svojih učencev, ker le tem načinom mogoče je obistiniti didaktiški izrek: učitelj bode pravičen!

Le s tako pravo vzgojo pripravlja se človek za javno življenje, kajti državni zakonik ne pozná nikakega „ego“, pač pa le pregrešek in kazen. Kakor se otrok v mladosti ne bo učil poslušnim biti, tako je malo upanja, da se pozneje privadi temu, česar se je v mladosti najbolj otrešal. „Kamor se nagne drevesce, tja raste drevo“.

S tem, da se gojí v šoli strogo ravnopravnost, postane šola prava, velika družina. Deca se bode mejsobno spoštovala in ljubila, dobro vedé, da so pri učitelju vsi enaki, bode v kazni ali hvali. Učitelj — vzgojitelj pa bode liki rodbinski oče svojim otrokom izobraževal ne le um, temveč tudi srce. Srce poverjene mu dece pa dobí učitelj le z ljubeznijo, in ljubezen le s pravičnostjo, ki je merjena povsod z isto mero in istim merilom.

Ivo od Nanosa.

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

Franjo Ser. Cimperman r. 3. sept. 1852 v Ljubljani, učil se izvrstno v mestni glavni šoli pri sv. Jakobu, potem v gimnaziji, u. v osmi šoli 30. maj. 1873. Povepati in pesmice svoje priobčevati jel je hkrati po treh časnikih:

a) Po Danici l. 1869: Naša prava domovina. Spoštuj starost. Jutranja molitev. V Te zaupam, o Gospod! — L. 1870: Razodenje v natori. Prepozne solze. O novem slovesnem posvečevanju Marijnega spominka pri sv. Jakobu v Ljubljani (14 osmerovrstičnih